

Sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē: Uzņēmumu reģistra pieredze

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 48. pants

“Lai gan demokrātiskā valstī valsts pārvalde ir birokrātijas un politiķu pamatuzdevums, valsts pārvaldei ir jābūt “caurspīdīgai” un sabiedrība ir jāiesaista administrēšanā.” (galvenais valsts notārs Ringolds Balodis)

Mg.iur. Paidere Guna,
Uzņēmumu reģistra galvenā valsts notāra vietiece funkciju jautājumos

Foto: Māris Kaparkalējs, “LV”

Valsts pārvaldes iekārtas likuma mērķis ir nodrošināt demokrātisku, tiesisku, efektīvu, atklātu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi. Viens no līdzekļiem, kā sasniegt šo mērķi, ir iekļauts Valsts pārvaldes iekārtas likuma 48. pantā, un tas ir sabiedrības pārstāvju līdzdalība valsts pārvaldē. Iestāde var izvēlēties dažādus veidus, kā savā darbībā iesaistīt sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus vai atsevišķas kompetentas personas, proti, iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus. Minētajā likumā uzsvērts arī tas, ka, nodrošinot sabiedrības līdzdalību savā darbībā, iestāde var izmantot arī citus normatīvajos aktos noteiktos sabiedrības iesaistīšanas veidus, kas nav minēti Valsts pārvaldes iekārtas likuma 48. pantā. Par sabiedrības pārstāvju iesaistīšanu iestādes darbībā un iesaistīšanās veidu lemj iestādes vadītājs, ja vien normatīvajos aktos nav noteikts citādi.

Pašlaik sabiedrības iesaiste valsts pārvaldes darbībā tiek nodrošināta dažādi. Piemēram, Tieslietu ministrijā darbojas vairākas pastāvīgās darba grupas, kuras izveidotas ar tieslietu ministra rīkojumu un kuru uzdevums ir pilnveidot konkrētas nozares normatīvo regulējumu (darba grupa Komerclikuma grozījumu izstrādei, darba grupa Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa darba grupa u. c.). Šādās darba grupās tiek iesaistīti gan citu ministriju pārstāvji, gan attiecīgās nozares eksperti, kā arī nozaru asociācijas un citas organizācijas, kuru darbību skar attiecīgais jautājums. Līdzīgi ir arī citās ministrijās.

Sabiedrības līdzdalība tiek nodrošināta arī ar konsultatīvu padomju izveidošanu. Valsts pārvaldē darbojas dažādas konsultatīvās padomes, kuru izveide un darbību regulējošie akti atšķiras.

Ir konsultatīvās padomes, kuras izveido Ministru kabinets, pamatojoties uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 13. pantu, un kuru darbība noteikta ar Ministru kabineta noteikumiem. Piemēram, Maksātspējas jautājumu konsultatīvā padome² ir izveidota un darbojas saskaņā ar Ministru kabineta apstiprinātu nolikumu.³ Minētajā nolikumā cita starpā ir paredzēts arī konsultatīvās padomes sastāvs, taču vienlaikus ir noteikts, ka konsultatīvās padomes personālsastāvu un izmaiņas tajā pēc tieslietu ministra priekšlikuma apstiprina Ministru kabinets ar rīkojumu.

Konsultatīvu padomi var izveidot ne tikai ar Ministru kabineta noteikumiem, bet arī ar ministrijas rīkojumu. Piemēram, ar Finanšu ministrijas rīkojumu⁴ ir izveidota Publiskās un privātās partnerības konsultatīvā padome,⁵ kuras personālsastāvs un nolikums apstiprināts ar attiecīgiem ministrijas rīkojumiem.

Atsevišķos gadījumos konsultatīvo padomju statuss ir nostiprināts arī likumos. Tā, piemēram, Garīgo lietu padomes statuss ir nostiprināts Reliģisko organizāciju likuma 5. panta astotajā daļā, nosakot, ka Garīgo lietu padome ir konsultatīva institūcija, kuras nolikums ir Ministru kabineta apstiprināts, bet darbības mērķis ir veicināt un

Konsultatīvās padomes locekļu un ekspertu viedoklis Uzņēmumu reģistram nav saistošs. Sabiedrības viedoklis tiek ņemts vērā, taču pirms tam tas tiek apsvērts un izanalizēts, jo atbildīgais par jautājuma galīgu izlemšanu un pieņemto lēmumu ir Uzņēmumu reģistrs.
pilnveidot valsts un reliģisko organizāciju sadarbību.

Arī iestādes var izveidot konsultatīvas padomes. Piemēram, ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja vadītāja rīkojumu izveidota Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja Sabiedriskā konsultatīvā padome,⁶ kura radīta, lai nodrošinātu sabiedrības pārstāvju līdzdalību korupcijas novēršanas politikas veidošanā, īstenošanā un sabiedrības izglītošanā, un kuras uzdevums ir veicināt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja saikni ar sabiedrību, sniedzot rekomendācijas Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam par aktuāliem jautājumiem.

No iepriekš minētā secināms, ka valsts pārvaldē darbojas dažādi sabiedrības līdzdalības nodrošināšanas veidi. Lai kāds līdzdalības veids tiktu izvēlēts, visu šo līdzdalības formu mērķis ir sabiedrības iesaiste valsts pārvaldes darbībā. Pieņemot normatīvo regulējumu vai attīstot valsts pārvaldes sniegtos pakalpojumus, valstij ir

jāsaskaņo dažādu iedzīvotāju grupu intereses. Saskaņotas intereses nozīmē, ka ir panākts kompromisa risinājums un normatīvais regulējums darbojas sabiedrības interesēs kopumā. Sabiedrības un nevalstisko organizāciju pārstāvju iesaistīšana ir veids, kā iegūt nepieciešamo praktisko informāciju, ko var sniegt tikai speciālisti, cilvēki, kuri ir tieši iesaistīti un kurus tieši skar konkrētais jautājums. Konsultēšanās un viedokļu uzklaušana sākotnējā problēmas risināšanas posmā noved pie izsvērta, visiem saprotama un labāk sagatavota risinājuma pieņemšanas. Ieguvēji ir visi - normatīvais regulējums kļūst kvalitatīvāks, arī sabiedrības daļa, kuru jautājums skar, ir informēta par izstrādes gaitu, diskusiju variantiem un lēmuma skaidrojumiem. Sabiedrības līdzdalība tiek izmantota arvien plašāk, iesaistot gan sabiedrības mērķgrupas un interešu grupas, gan interesentus. Arvien vairāk pieaug sabiedrības pārstāvju loma dažādos lēmuma pieņemšanas posmos, apzinoties, ka tas nodrošinās attiecīgo dokumentu kvalitatīvāku sagatavošanu un sekmīgu realizēšanu. Sabiedrības līdzdalība jau lēmuma tapšanas stadijā ir visefektīvākā sadarbības forma, jo tā ļauj laikus izskaidrot un pamatot sabiedrības pārstāvjiem valsts viedokli, kā arī noskaidrot sabiedrības viedokli.

1. Uzņēmumu reģistra Konsultatīvās padomes izveide, tās mērķi, funkcijas un dalībnieki

Priekšlikumu izveidot Uzņēmumu reģistra Konsultatīvo padomi izteica Latvijas Tirdzniecības asociācija, kura vēlāk kļuva par aktīvu Uzņēmumu reģistra Konsultatīvās padomes locekli. Asociācijas vadītājs Henrihs Danusēvičs, vērsoties pie galvenā valsts notāra Ringolda Baloža, norādīja, ka Uzņēmumu reģistram varētu izveidot padomi, kura varētu apspriest priekšlikumus, kas saistīti ar reģistrācijas pilnveidošanu, plašāk iepazīstināt uzņēmējus ar jaunumiem reģistrācijā un informācijas saņemšanā un informēt sabiedrību par citiem ar Uzņēmumu reģistra darbību saistītiem jautājumiem, tādējādi uzlabojot uzņēmējdarbības vidi un valsts pārvaldes un privātā sektora sadarbību.

Balstoties uz labas pārvaldības principu un pamatojoties uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 48. pantu, 2009. gada 18. februārī ar Uzņēmumu reģistra galvenā valsts notāra R. Baloža rīkojumu tika izveidota Uzņēmumu reģistra Konsultatīvā padome⁷ - konsultatīva sabiedrības līdzdalības forma valsts pārvaldē, kuras mērķis ir sekmēt Uzņēmumu reģistra funkciju attīstību un sniegt atbalstu Uzņēmumu reģistram tiesību normu piemērošanas jautājumos. Lai nodrošinātu atklātu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi, Konsultatīvā padome apvieno sabiedriskās organizācijas un ekspertus, kuru zināšanas, darbības joma un pieredze nodrošina efektīvu valsts pārvaldes un sabiedrības sadarbību, kas vērsta uz uzņēmējdarbības vides uzlabošanu.

Konsultatīvajā padomē darbojas Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Tirdzniecības asociācija, Latvijas Komerčbanku asociācija, Latvijas Zvērinātu notāru padome, Latvijas Juristu biedrība, Latvijas Zvērinātu advokātu biedrība, Latvijas Datortehnoloģiju asociācija, Latvijas Sertificēto maksātnešpējas procesa administratoru asociācija, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, Biznesa augstskolas "Turība" Juridiskā fakultāte, Ārvalstu investoru padome Latvijā, Banku augstskolas Uzņēmējdarbības un biznesa informātikas katedra, Latvijas Patentpilnvaroto asociācija, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, kā arī viena fiziska persona - Komerclikuma projekta izstrādes grupas vadītājs un Komerclikuma komentāru autors A. Strupišs. Konsultatīvā padome vai Uzņēmumu

reģistrs var pieaicināt Konsultatīvās padomes darbā nozaru speciālistus un ekspertus attiecīgu jautājumu risināšanai, un līdzšinējā Konsultatīvās padomes darbība liecina, ka šī iespēja tiek aktīvi izmantota.

Atbilstoši nolikumam Konsultatīvās padomes funkcijas ir veicināt valsts pārvaldes un privātā sektora sadarbību, sniedzot ieteikumus gan par nepieciešamajām izmaiņām normatīvajos aktos, gan par Uzņēmumu reģistra kompetencē esošajiem tiesību piemērošanas jautājumiem, tādējādi uzlabojot uzņēmējdarbības vidi un attīstot citus valsts pārvaldes sniegtos pakalpojumus attiecībā uz dažādu tiesību subjektu un juridisko faktu reģistrāciju.

2. Konsultatīvās padomes darba organizācija

Konsultatīvā padome darbojas, pamatojoties uz nolikumu, kuru apstiprinājuši paši Konsultatīvās padomes locekļi. Konsultatīvās padomes darba organizatoriskā forma ir Konsultatīvās padomes sēde. Konsultatīvās padomes sēdes notiek ne retāk kā trīs reizes gadā, tās sasauc Konsultatīvās padomes priekšsēdētājs - Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs. Sēdē izskatāmos jautājumus ierosina Konsultatīvās padomes priekšsēdētājs vai citi Konsultatīvās padomes locekļi. Izskatāmos jautājumus vai citu informāciju Konsultatīvās padomes locekļi sūta Uzņēmumu reģistram, tāpat Konsultatīvās padomes locekļi Konsultatīvās padomes sēdes sākumā var ierosināt izskatīt iepriekš neparedzētus jautājumus.

Lai diskutētu par Uzņēmumu reģistra kompetencē esošiem tiesību piemērošanas jautājumiem, Konsultatīvā padome var sanākt sašaurinātā sastāvā (turpmāk tekstā - nozaru sēde). Nozaru sēdes notiek pēc nepieciešamības un tajā izskatāmos jautājumus ierosina un nozaru sēdes sasauc Konsultatīvās padomes priekšsēdētājs. Atšķirībā no Konsultatīvās padomes sēdes nozaru sēdē Konsultatīvās padomes locekļu dalībai nav jābūt tik plašai, proti, pietiek, ka nozaru sēdē piedalās Konsultatīvās padomes priekšsēdētājs un vismaz viens Konsultatīvās padomes loceklis, kurš pārstāv nozari, ar kuru saistīts izskatāmais jautājums. Protams, tas neliedz pārējiem Konsultatīvās padomes locekļiem apmeklēt nozaru sēdi, jo visi Konsultatīvās padomes locekļi tiek informēti par tajā izskatāmajiem jautājumiem. Tā kā nozaru sēdēs tiek risināti tiesību piemērošanas jautājumi, tad uz nozaru sēdi tiek uzaicināts vismaz viens attiecīgās ar izskatāmo jautājumu saistītās nozares eksperts, kā arī nozaru sēdē piedalās Uzņēmumu reģistra pārstāvji.

Konsultatīvās padomes sēdes un Konsultatīvās padomes nozaru sēdes tiek protokolētas, un Konsultatīvās padomes sēdes protokoli ir pieejami Uzņēmumu reģistra mājaslapā,[8](#) tādējādi nodrošinot sēdēs izskatīto jautājumu un sēdes dalībnieku izteikto viedokļu atklātību un caurskatāmību.

3. Konsultatīvajā padomē izskatītie jautājumi

Ir apritējis gads, kopš Konsultatīvā padome uzsāka savu darbību, un sēdēs ir apspriesti dažādi jautājumi. 2009. gadā Konsultatīvā padome sanāca četras reizes - 27. janvārī, 18. februārī, 11. jūnijā un 27. augustā. 2010. gadā līdz šim Konsultatīvā padome ir sanākusi vienu reizi - 11. martā. Nozaru sēdes 2009. gadā notikušas trīs reizes, savukārt 2010. gadā - vienu reizi.

3.1. Konsultatīvās padomes sēdēs skatītie jautājumi

Viens no pirmajiem jautājumiem, par kuru Konsultatīvās padomes locekļi vēlējās diskutēt, bija par Uzņēmumu reģistra reģistros ierakstāmo ziņu izsludināšanu. Tika izteikts ierosinājums komercreģistrā un citos Uzņēmumu reģistra reģistros ierakstāmo ziņu izsludināšanas funkciju pārņemt no VSIA "Latvijas Vēstnesis". Kā viens no argumentiem šādai iespējai ir Uzņēmumu reģistra vestā maksātnespējas reģistra pieejamība Uzņēmumu reģistra mājaslapā.⁹ Lai diskusija būtu pilnvērtīga, uz sēdi bija uzaicināti arī VSIA "Latvijas Vēstnesis" pārstāvji. Sēdes dalībnieku viedoklis bija vienots, proti, tika izteikts atbalsts elektroniskajai publikācijai, jo tā tiktu nodrošināta ziņu izsludināšana maksimāli īsā laikā. Lai gan klātesošie vienbalsīgi uzsvēra elektroniskās vides piedāvātās priekšrocības, domstarpības radās jautājumā, vai arī turpmāk būtu saglabājama prasība par attiecīgo ziņu publicēšanu papīra formā.¹⁰ Sēdes laikā izteiktie argumenti tika apkopoti un vēlāk izklāstīti ar tieslietu ministra rīkojumu izveidotajai darba grupai, kura izstrādā koncepcijas projektu par valsts oficiālās elektroniskās publikācijas pieejamības veicināšanu. Arī minētā politikas plānošanas dokumenta izstrādātāji tika informēti par sabiedrības viedokli šajā jautājumā.

Ņemot vērā Konsultatīvās padomes sēdē uzklautos viedokļus, lai iespēju robežās mazinātu laika nobīdi, kas rodas no ziņu ierakstīšanas komercreģistrā līdz to izsludināšanai valsts oficiālajā laikrakstā, VSIA "Latvijas Vēstnesis" valde nolēma mainīt esošo no Uzņēmumu reģistra saņemtās informācijas publiskošanas kārtību, proti, laikraksta elektroniskajā versijā ir pieejami iepriekšējās dienas ieraksti.¹¹ Taču jāuzsver, ka šāda informācijas pieejamība pēc būtības nemaina pašreizējo situāciju, jo atbilstoši Komerclikumam komercreģistra ieraksti stājas spēkā pēc to publicēšanas un atbilstoši normatīvajiem aktiem oficiālā publikācija ir publikācija laikrakstā "Latvijas Vēstnesis". Kaut arī šāda rīcība pēc būtības problēmu nerisina, tomēr pozitīvi vērtējams, ka diskusijas rezultātā sekoja rīcība, lai iespēju robežās novērstu problēmu.

Jautājums par Uzņēmumu reģistrā reģistrējamo subjektu un juridisko faktu nosaukumu veidošanu un to pārbaudi ir ne tikai izanalizēts Konsultatīvās padomes un Konsultatīvās padomes nozaru sēdē, bet arī kā likumdošanas iniciatīva nodota Tieslietu ministrijai, kas attiecīgus likumprojektus jau iesniegusi Saeimā. Diskutējot par šo jautājumu, izkristalizējās viedoklis, ka Uzņēmumu reģistra kompetence nosaukumu līdzības pārbaudē nav paplašināma.¹² Taču, tā kā Uzņēmumu reģistram ir vairāki reģistri un tas reģistrē dažādus subjektus, tad diskusijas dalībnieku vidū atbalstu guva ideja par nosaukumu salīdzināšanu (sakritības pārbaudi) starp reģistriem.

Konsultatīvās padomes sēdes tiek rīkotas ne tikai tādēļ, lai diskutētu par Konsultatīvās padomes locekļu iesūtītajiem jautājumiem. Tā kā atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs un tās pienākums ir vienkāršot un uzlabot sniegto pakalpojumu kvalitāti un procedūras privātpersonas labā, kā arī informēt sabiedrību par savu darbību,¹³ tad atsevišķās sēdēs sabiedrība tiek informēta par jaunumiem Uzņēmumu reģistra darbībā, kā arī par iecerēm Uzņēmumu reģistra turpmākā attīstībā. Piemēram, izpildot Ministru kabineta doto uzdevumu Tieslietu ministrijai izstrādāt koncepciju "Par vienotu juridisko personu un publisko tiesību subjektu reģistrāciju", ar tieslietu ministra rīkojumu ir izveidota darba grupa. Darba grupu vada Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs. Lai informētu sabiedrību par

darba grupas iecerēm attiecībā uz Uzņēmumu reģistra attīstību (konkrētajā gadījumā - par ieceri papildināt Uzņēmumu reģistra kompetenci ar valsts un pašvaldību iestāžu un atsevišķu citu nodokļu maksātāju reģistrāciju), par šo jautājumu tika diskutēts Konsultatīvās padomes sēdē. Sabiedrības pārstāvjiem tika izskaidrota valsts pārvaldes turpmākā rīcība un plānotie lēmumi, kā arī tika uzklauts sabiedrības viedoklis.

2010. gada 11. marta Konsultatīvās padomes sēde tika rīkota, lai pārrunātu iespējamus uzlabojumus normatīvajā regulējumā un izteiktos ierosinājumus Uzņēmumu reģistra darbības pilnveidošanai ar Tieslietu ministrijas augstākajām amatpersonām.¹⁴ No diskusijas secināma pozitīva tendence, proti, vairums Konsultatīvās padomes locekļu uzdotie jautājumi un izklāstītās problēmas Tieslietu ministrijai nebija jaunums. Jau kādu laiku tie ir bijuši Tieslietu ministrijas darba kārtībā, un problēmu risinājumi pārvērtušies normatīvajā regulējumā, kurš jau ir iesniegts Saeimā un šajā gadā stāsies spēkā vai kuru ir plānots tuvākajā laikā iesniegt izskatīšanai Saeimā.¹⁵ Jāuzsver, ka Tieslietu ministrijas speciālistu sagatavotie priekšlikumi grozījumiem normatīvajos aktos tika izstrādāti sadarbībā ar komercietību ekspertiem, taču Konsultatīvajā padomē plašākam sabiedrības lokam (ne tikai ekspertiem, bet arī dažādām nozaru asociācijām) tika izskaidroti Tieslietu ministrijas apsvērumi, veidojot regulējumu, kā arī izskaidrota plānotā regulējuma būtība.

Konsultatīvās padomes sēdes laikā kārtējo reizi tika diskutēts par oficiālās publikācijas jautājumu. Tieslietu ministrijas amatpersonas informēja, ka koncepcija par vienas elektroniskās publikācijas ieviešanu ir izstrādāta un tajā paredzēts, ka ar 2011. gadu laikraksta "Latvijas Vēstnesis" papīra versija tiks aizstāta ar elektronisko, taču par šo jautājumu vēl joprojām notiek plašas diskusijas.¹⁶

Diskusijas notika par vēl vienu jautājumu, kurš tiek risināts jau vairākus gadus, proti, par juridiskās adreses normatīvo regulējumu. Šobrīd ir iespējams reģistrēt komersanta juridisko adresi bez attiecīgās adreses īpašnieka piekrišanas, kā arī pašlaik nav mehānisma, kā šādā situācijā attiecīgā nekustamā īpašuma īpašnieks ātri un efektīvi var piespiest komersantu mainīt savu juridisko adresi. Tieslietu ministrs informēja Konsultatīvās padomes sēdes dalībniekus par Tieslietu ministrijas speciālistu izstrādātajiem priekšlikumiem grozījumiem Komerclikumā, kas paredz, ka komersants vairs nevarēs reģistrēt juridisko adresi svešā adresē bez tās īpašnieka rakstveida piekrišanas.¹⁷ Jānorāda, ka šie Tieslietu ministrijas priekšlikumi Saeimā neguva atbalstu. Atbildīgā Saeimas komisija norādīja, ka īpaši apliecināta nekustamā īpašuma īpašnieka piekrišana juridiskās adreses reģistrācijai radīs papildu slogu godprātīgiem komersantiem un nerisinās problēmjautājumus saistībā ar pārkāpumiem nodokļu jomā. Komisija aicināja turpināt darbu pie šī jautājuma un meklēt efektīvāku risinājumu.

Tas, ka priekšlikumi Saeimā neguva atbalstu, nenozīmē, ka problēma nav aktuāla un Tieslietu ministrija sadarbībā ar komercietību ekspertiem strādā gan pie vienkāršotās likvidācijas procedūras ieviešanas, gan pie sankciju palielināšanas, kas cita starpā risinās arī jautājumu par nepamatotu adresu izmantošanu. Plānots normatīvajos aktos noteikt vairāk gadījumu, kad personai var piemērot tiesību atņemšanu uz komercdarbības veikšanu, tādējādi uz kādu laiku no uzņēmējdarbības vides izslēdzot negodprātīgas personas.

3.2. Konsultatīvās padomes nozaru sēžu loma valsts pārvaldes lēmumu tapšanā

Tā kā nozaru sēdēs izskatāmie jautājumi ir saistīti ar tiesību normu piemērošanu, tajās piedalās atsevišķi Konsultatīvās padomes locekļi un tiek pieaicināti eksperti, kas nav pastāvīgi Konsultatīvās padomes locekļi. Ekspertu izvēlē iesaistās gan Uzņēmumu reģistrs, gan Konsultatīvās padomes locekļi. Līdz šim nozaru sēdēs ir apskatīti vairāki specifiski jautājumi un diskusijās ir piedalījušies Latvijā atzīti eksperti, augstskolu mācītāji un praktizējoši juristi. Rezultātā Uzņēmumu reģistra rīcībā ir gan apskatāmā jautājuma teorētiskie, gan praktiskie apsvērumi, par kuriem tiek informēta arī Tieslietu ministrija (ja jautājums saistīts ar nepieciešamajām izmaiņām normatīvajos aktos). Jāuzsver, ka Konsultatīvās padomes locekļu un ekspertu viedoklis Uzņēmumu reģistram nav saistošs. Sabiedrības viedoklis tiek ņemts vērā, taču pirms tam tas tiek apsvērts un izanalizēts, jo atbildīgais par jautājuma galīgu izlemšanu un pieņemto lēmumu ir Uzņēmumu reģistrs. Kā atzīmē Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs un LU Juridiskās fakultātes profesors R. Balodis, "sabiedrība obligāti ir jāiesaista valsts pārvaldē, un ir jāņem vērā sabiedrības ekspertu viedoklis. Tas nav viegli, jo sabiedrība problēmas redz pilnīgi citā rakursā".¹⁸ Protams, runa ir par valsts iestādes kompetenci, amatpersonu, konkrēti - galvenā valsts notāra, personīgo atbildību un nerakstīto robežu ārēju ekspertu uzklauššanā un ņemšanā vērā. Vairāki eksperti, ar kuriem Uzņēmumu reģistrs konsultējas, ir individuāli praktizējoši advokāti, kuriem bez vēlmes palīdzēt valsts pārvaldei var būt arī personīgas intereses, kas saistītas ar klientu lietām. Pirms ekspertu priekšlikumu pieņemšanas tie tiek izvērtēti no sabiedrības interešu ievērošanas aspekta, proti, vai piedāvātais risinājums kopumā ir sabiedrības interesēs.

Viens no pirmajiem jautājumiem, par kuriem notika ekspertu diskusija, bija par Latvijas Republikas un Svētā Krēsla līguma piemērošanu. Diskusijā piedalījās Konsultatīvās padomes locekļi A. Strupiņš, J. Pleps un pieaicinātie eksperti - Tiesībsarga biroja Labas pārvaldības departamenta vadītājs A. Dravnieks, bijušais Latvijas Republikas un Svētā Krēsla līguma darba grupas vadītājs A. Maldups, bijušais Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs, zvērināts advokāts L. Muciņš, Latvijas Universitātes profesors un speciālists nodokļu tiesībās Dr.iur. J. Lazdiņš, bijušais Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas priekšsēdētājs J. Šmits. Atzinumu par līguma piemērošanu sniedzis arī starptautisko tiesību eksperts Mārtiņš Paporinskis.

Jautājumu ierosināja Uzņēmumu reģistrs, jo Tieslietu ministrija bija vērsusies pie Uzņēmumu reģistra ar lūgumu atbilstoši savai kompetencei sniegt viedokli par Latvijas Republikas un Svētā Krēsla līguma 2. panta interpretācijas un piemērošanas iespējamību. Jautājums pēc būtības ir par to, vai Romas Katoļu baznīcas dibinātās institūcijas Latvijā iegūst juridiskās personas statusu ar to dibināšanas brīdi, vai arī ar brīdi, kad tās reģistrētas reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā. Vai uz Romas Katoļu baznīcas institūcijām ir attiecināmi normatīvo aktu noteikumi, kas nosaka juridisko personu reģistrācijas kārtību valsts publiskajā reģistrā. Tikšanās mērķis bija apkopot ekspertu viedokļus par šo jautājumu un tālāk šo informāciju nodot Tieslietu ministrijai.

Daži no pieaicinātajiem ekspertiem bija iesaistīti Latvijas Republikas un Svētā Krēsla līguma tapšanā, līdz ar to spēja sniegt viedokli par likumdevēja mērķiem līguma tapšanas laikā, taču pat tas neļāva nonākt pie viennozīmīga secinājuma. Sēdes dalībnieku vidū nebija vienprātības par to, vai reģistrācijas pieprasīšana ir obligāts nosacījums kanonisko tiesību juridiskās personības atzīšanai Latvijā tiesībās. Nozaru

sēdes dalībnieku paustie viedokļi un argumenti tika nodoti Tieslietu ministrijai tālākai jautājuma risināšanai.

Nosaukumu veidošanas un pārbaudes kritēriji (Uzņēmumu reģistra kompetence komersanta firmas izvērtēšanā un personas vārda lietošana firmā). Jautājumu sākotnēji izvirzīja Uzņēmumu reģistrs, un tas tika skatīts Konsultatīvās padomes sēdē, kurā tika nolemts, ka jautājums ir jāpēta dziļāk, piesaistot ekspertus. Diskusijā piedalījās Konsultatīvās padomes locekļi A. Strupišs, J. Kārkliņš, B. Tērauda, I. Gailums, A. Egītis un pieaicinātie eksperti - Tiesībsarga biroja Labas pārvaldības departamenta vadītājs A. Dravnieks, zvērināts advokāts, profesors Dr.iur. J. Rozenfelds, zvērināts advokāts, docents Dr.iur. A. Lošmanis, komerciesību eksperts V. Šadinovs, zvērināts advokāts, lektors A. Bitāns, eksperts personu datu tiesībās, LU Juridiskās fakultātes lektors M. Ruķeris, Latvijas Pareizticīgās baznīcas virspriesteris N. Tihomirovs, Valsts prezidenta padomniece juridiskajos jautājumos, LU Juridiskās fakultātes docente Dr.iur. I. Lībiņa-Egnere.

Piesaistot ekspertus un apkopojot viņu viedokļus, tika secināts, ka Uzņēmumu reģistra kompetence nosaukumu salīdzināšanā ir šaura, proti, Uzņēmumu reģistram kā valsts pārvaldes iestādei ir tiesības vērtēt nosaukumu sakrītību. Vienlaikus tika secināts, ka nosaukumu sakrītība jāpārbauda visos Uzņēmumu reģistra reģistros (piemēram, ne tikai starp komercreģistru un uzņēmumu reģistra žurnālu). Attiecībā uz personas vārda lietošanu firmā eksperti secināja, ka šis jautājums ir jāskata plašāk (ne tikai saistība ar Uzņēmumu reģistra kompetenci), proti, jāizvērtē Civillikuma regulējums un jādod personai plašākas tiesības aizstāvēt savu vārdu. Arī attiecībā uz nosaukumu līdzību eksperti uzsvēra, ka jāattīsta mehānisms, kā ieinteresētās personas var tiesāties un prasīt izbeigt konkrēta nosaukuma izmantošanu, nevis jāpalielina Uzņēmumu reģistra kompetence. Nozaru sēdes rezultātā ir tapuši priekšlikumi grozījumiem normatīvajos aktos attiecībā uz nosaukumu sakrītības pārbaudi, kas iesniegti Tieslietu ministrijā, un pašlaik Tieslietu ministrija virza šos grozījumus izskatīšanai Saeimā. Atsevišķi no tiem jau ir pieņemti (Reliģisko organizāciju likums, Biedrību un nodibinājumu likums), citi tiks pieņemti tuvākajā laikā (Komerclikums, likums "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru"). Regulējums stāsies spēkā pēc grozījumu likumā "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" spēkā stāšanās.

Tirdzniecības un rūpniecības kameras skaidrojums par Uzņēmumu reģistra funkciju novērtējumu. Ņemot vērā, ka Konsultatīvās padomes kompetencē ir sniegt ieteikumus Uzņēmumu reģistra darbības uzlabošanai, kā arī kopumā veicināt uzņēmējdarbības vides uzlabošanu, tad viena no nozaru sēdēm tika organizēta ar iemeslu saņemt skaidrojumu par Tirdzniecības un rūpniecības kameras veikto Tieslietu ministrijas īstenoto funkciju novērtējumu. Sakārtojot prioritārā secībā pēc vidējā novērtējuma koeficienta Uzņēmumu reģistra kā iestādes funkcijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera novērtējusi Uzņēmumu reģistra funkcijas ar koeficientu divi no pieci, kas varētu nozīmēt, ka, pēc Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras domām, Uzņēmumu reģistra veiktās funkcijas var tikt nodotas izpildei privātajam sektoram. Nozaru sēdē piedalījās Konsultatīvās padomes locekļi A. Strupišs, J. Endziņš, pieaicinātais eksperts publiskajās tiesībās E. Danovskis, kā arī Tieslietu ministrijas (kā atbildīgās nozares ministrijas) valsts sekretārs M. Lazdovskis, savukārt pētījuma autorus pārstāvēja Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētāja Ž. Jaunzeme-Grende. Sarunu iznākums vērtējams pozitīvi, jo pētījuma autoriem bija iespēja vērst Uzņēmumu reģistra un Tieslietu ministrijas uzmanību uz

uzņēmējiem svarīgiem jautājumiem, kā arī izskaidrot pētījuma rezultātus. Sanāksmes laikā iesaistītie eksperti, nevalstiskā sektora un Tieslietu ministrijas pārstāvji nonāca pie vienota secinājuma, ka Uzņēmumu reģistra veikto funkciju deleģēšana privātajam sektoram nav lietderīga. No paustajiem viedokļiem secināms, ka Tirdzniecības un rūpniecības kamera neuzstāj uz Uzņēmumu reģistra funkciju nodošanu privātajam sektoram, bet aizstāv uzņēmēju intereses kopumā, norādot, ka pašlaik svarīgāk ir domāt par elektroniskās reģistrācijas ieviešanu, kā rezultātā tiktu vienkāršota uzņēmējdarbības uzsākšana un nodrošināta iespēja klientam reģistrēt uzņēmumu, fiziski neapmeklējot iestādi.

Pēdējā nozaru sēdē tika aplūkoti divi būtiski ar Uzņēmumu reģistra tiesību piemērošanas praksi saistīti jautājumi - kapitālsabiedrības pamatkapitāla apmaksā, izmantojot ieskaitu, un SIA dalībnieku sapulču protokolu noformēšanas formālo trūkumu ietekme uz valsts notāra lēmuma tiesiskumu. Par jautājumiem diskutēja Konsultatīvās padomes locekļi J. Endziņš, J. Kārklīšs, B. Tērauda, I. Gailums un pieaicinātie eksperti - zvērināts advokāts, docents Dr.iur. A.Lošmanis, civiltiesību eksperts, docents Dr.iur. L. Leja, publisko tiesību eksperts Dr.iur.cand. E. Danovskis, komerciesību eksperts V. Šadinovs, zvērināta advokāta palīgs J. Lagzdīņš.

Abi jautājumi nozaru sēdes darba kārtībā nokļuva tādēļ, ka tika konstatēti pretēji Uzņēmumu reģistra un atsevišķu ekspertu viedokļi. Līdz ar to tika nolemts tos apspriest plašākā ekspertu lokā.

Nozaru sēdē Uzņēmumu reģistrs prezentēja diskusijas dalībniekiem savu interpretāciju par pamatkapitāla apmaksu, proti, atbilstoši normatīvajiem aktiem pamatkapitālu var apmaksāt ar naudu vai mantisko ieguldījumu. Atbilstoši Komerclikuma noteikumiem Uzņēmumu reģistrs ieskaitu uztver kā mantisko ieguldījumu un uzskata par nepieciešamu to novērtēt. Vairākums ekspertu piekrīt Uzņēmumu reģistra interpretācijai un praksei, uzsver, ka ieskaits kā saistību izbeigšanas veids ir tikai alternatīvs izpildījumam un tā patiesā vērtība it kā nav zināma, tāpēc ieskaits būtu jāvērtē analogiski kā sakritums. Atsevišķi eksperti pat uzskata, ka Komerclikumā īpaši jāieraksta ieskaita aizliegums līdzīgi kā Vācijas tiesībās. Eksperti, kas pauž pretēju viedokli, proti, ka ieskaits ir iespējams, uzskata, ka Uzņēmumu reģistram nav jānodarbojas ar komercsabiedrību interešu uzraudzīšanu un ievērošanu, jo valde ir atbildīga par to, vai ieskaits ir veikts atbilstoši likuma prasībām un tādējādi pamatkapitāls ir nosepts. Uzklusot un izvērtējot ekspertu viedokļus, Uzņēmumu reģistrs nav mainījis līdzšinējo praksi.

Arī diskusija par otro jautājumu sākās ar Uzņēmumu reģistra skaidrojumu par savu praksi, vērtējot dalībnieku sapulces protokolu. Komerclikuma 285. panta pirmā daļa uzskaita kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces protokolā norādāmās ziņas, un Uzņēmumu reģistra kompetencē ir pārliecināties, vai visas šīs ziņas protokolā ir norādītas. Praksē ir gadījumi, kad Uzņēmumu reģistra valsts notārs, izskatot iesniegtos dokumentus, secina, ka protokolā nav norādītas visas likumā noteiktās ziņas, taču pieņem lēmumu par ieraksta izdarīšanu, jo no reģistrācijas lietā esošajiem un iesniegtajiem dokumentiem tiek konstatēta visu dalībnieku griba pieņemt tādas vai citādas izmaiņas kapitālsabiedrībā. Līdz ar to, izvērtējot dokumenta trūkumus un to būtiskumu, kā arī ievērojot samērīgumu un tiesiskās stabilitātes ievērošanu, tiek pieņemts lēmums izdarīt ierakstu reģistrā.

Ekspertu viedokļi par šādu Uzņēmumu reģistra praksi dalījās - tika norādīts, ka Uzņēmumu reģistra piemērā aprakstītajā gadījumā no privāto tiesību viedokļa šāda Uzņēmumu reģistra prakse ir atbalstāma. Proti, konkrētajā gadījumā Uzņēmumu reģistrs ir pareizi rīkojies pēc loģikas, no taisnīguma un lietderības viedokļa. Taču vienlaikus eksperti uzsvēra, ka Uzņēmumu reģistra kompetencē ir pārbaudīt iesniegto dokumentu atbilstību likuma prasībām un šāda Uzņēmumu reģistra prakse jāuztver kā izņēmuma gadījums, nevis kā principa ieviešana. Attiecībā uz diskusijā izklāstīto piemēru eksperti atbalstīja Uzņēmumu reģistra rīcību, taču norādīja, ka to nevar ieviest kā pastāvīgu praksi, jo persona paļaujas, ka Uzņēmumu reģistrs pārbaudīs vismaz likumā uzskaitīto ziņu minimumu.

Kopsavilkums

Diskusijas gan par Uzņēmumu reģistra darbību un attīstību kopumā, gan par konkrētiem tiesību piemērošanas jautājumiem ļauj sistemātiski izvērtēt iestādes pašreizējo darbību un sniegtos pakalpojumus, kā arī pastāvošo praksi tiesību piemērošanas jautājumos. Diskusiju gaitā tiek uzklauti gan argumenti, kas ir Uzņēmumu reģistra prakses pamatā, gan ekspertu un sabiedrības viedoklis par Uzņēmumu reģistra praksi. Rezultātā veidojas izsvērtā un pamatota tiesību piemērošanas prakse, kas ilgtermiņā veicina sabiedrības izpratni par Uzņēmumu reģistra lēmumiem.

Ar Uzņēmumu reģistra Konsultatīvās padomes izveidošanu Uzņēmumu reģistrs savā darbībā ir iesaistījis sabiedrību, tādējādi īstenojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 48. pantā noteikto. Uzņēmumu reģistra Konsultatīvā padome līdz šim ir apskatījusi dažādus jautājumus, kā arī Konsultatīvās padomes sēdes ir veids, kā Uzņēmumu reģistrs var informēt sabiedrību gan par Uzņēmumu reģistra pašreizējo darbību, gan par nākotnes iecerēm, gan saņemt sabiedrības viedokli par Uzņēmumu reģistra attīstības iespējām. Jāuzsver, ka ne vienmēr sabiedrības akcentētās problēmas iespējams atrisināt uzreiz. Taču konsultācijas ar sabiedrību jau pašā problēmas risinājuma meklēšanas sākumposmā ir nozīmīgs atbalsts problēmas risinājumam kopumā.

---

1 Balodis R. Baziņu tiesības. Rīga: Reliģijas brīvības asociācija, 2002, 596. lpp

2 Lai gan Maksātnešpējas jautājumu konsultatīvā padome ir izveidota arī tādēļ, lai pastiprināti iesaistītu sabiedrību kompleksas maksātnešpējas jautājumu politikas īstenošanā, taču publiski nav pieejama informācija par šīs konsultatīvās padomes darbību (sēžu protokoli).

3 Ministru kabineta 2007. gada 27. novembra noteikumi Nr. 799 "Maksātnešpējas jautājumu konsultatīvās padomes nolikums", Latvijas Vēstnesis, 30.11.2007., Nr. 193(3769).

4 Šo konsultatīvo padomi sākotnēji izveidoja Ekonomikas ministrija, un līdz 2009. gada jūnijam to sauca par Valsts un privātās partnerības konsultatīvo padomi. Tā kā publiskās un privātās partnerības politikas izstrāde kopš 2009. gada vidus ir Finanšu ministrijas kompetencē, tad Finanšu ministrija ar rīkojumu atjaunoja konsultatīvās

padomes darbību. Minētais rīkojums izdots pamatojoties uz Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 239 "Finanšu ministrijas nolikums" 17. punktu.

5 Informācija (gan par padomi, gan padomes sēžu protokoli) par Publiskās un privātās partnerības konsultatīvo padomi pieejami: http://www.ppp.gov.lv/view_6476.html.

6 Informācija (gan par padomi, gan padomes sēžu protokoli) par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja Sabiedrisko konsultatīvo padomi pieejama Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja mājaslapā - <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/advisory/council/>.

7 Matule S. Izveidota Uzņēmumu reģistra Konsultatīvā padome. Jurista Vārds, 03.02.2009, Nr. 5(558).

8 Sk.: <http://www.ur.gov.lv/padome.html>

9 Ķirsons M. Elektroniskai publikācijai aicina piešķirt juridisku spēku. Dienas Bizness, 27.03.2009.

10 Matule S. Atbalsta elektronisko publikāciju. Jurista Vārds, 24.02.2009., Nr. 8(561)

11 Uzņēmumu reģistra jaunākie ieraksti. Jurista Vārds, 10.03.2009., Nr. 10(563)

12 Tiesību prakse. Uzņēmumu reģistra amatpersonu lēmumu atziņas. Jurista Vārds, 14.07.2009., Nr. 28(571); Ķirsons M. Nosaukumi. Dienas Bizness, 27.02.2009.; Paidere G. Kas mainīsies nosaukumu salīdzināšanas normatīvajā regulējumā. Jurista Vārds, 02.02.2010., Nr. 5(600).

13 Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta trešā, sestā un septītā daļa

14 Pleps J. Ministrs tiek ar Uzņēmumu reģistra padomi. Jurista Vārds, 16.03.2010., Nr. 11(606).

15 Paidere G. Izmaiņas Komerclikumā. Saldo, 24.03.2010.

16 Ķirsons M. Sola par trešdaļu lētākas publikācijas. Dienas Bizness, 15.03.2010.

17 Gleizde G. Pa kluso firmu svešā adresē pierēģistrēt vairs nevarēšot. Dienas Bizness, 16.03.2010.

18 Balodis R. Baznīcu tiesības. Rīga: Reliģijas brīvības asociācija, 2002, 597. lpp

Publicēts žurnālā "[Jurista vārds](#)" 06.06.2010.